

JMA

Premio Nacional de Narrativa y
Ensayo **José María Arguedas**

PNJMA nisqapaq
yuyaykuna

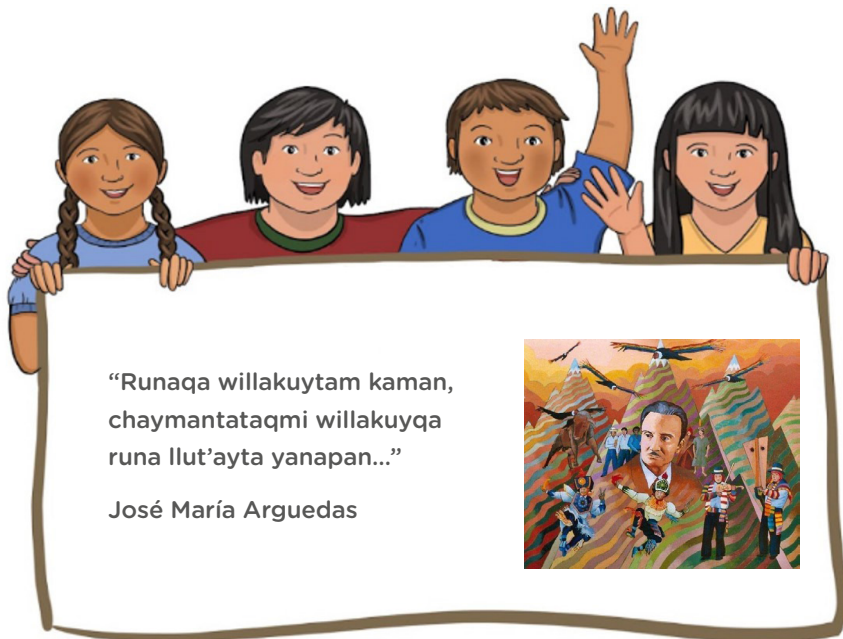
**Rimaspalla
willakuy**

MINISTERIO DE EDUCACIÓN

Qhawachiy

“Runaqa willakuytam kaman,
chaymantataqmi willakuyqa
runa llut’ayta yanapan...”

José María Arguedas

Khuyasqay yachachiq:

iYachay wasikunapi, Kawsaypura Iskay Simipi Yachachiy llamk’asqaykichikqa chaninchasqan kapun! Yachakuqninchikkunapaqqa, llamk’asqaykichikqa sinchi chaniyuqmi. Sapa p’unchaw yachachispa llamk’ayniykichikmantaqa yachaykun, chayqa warmi irqikunap / warmakunapa, qhari irqikunap / warmakunapa yachaynintam kallpachan.

Chay qhawaypim, warmi irqikuna / warmakuna, qhari irqikuna / warmakuna, sipaskuna, waynakuna / maqtakuna yachaynin allichanapaq yachasqankupa allin qhallariyninkutawan, allin paqarichiyninkutawanqa yachaykum. Chayrakum, kunan huk pusapaq “Llaqtanchikpa yachayninta, runakunaman, Pacha Mamaman khuyaykuyninta, munayninta mast’arinapaq, runa siminchikpi rimaspalla willasunchik” sutiuyuqtam haywarimuykiku. Chaypim ruraykuna purichinapaq, rimay atipay wiñachinapaq, runa simimantapacha willakuspa, kaqkunatam mast’arikamuyku. Hinallataqmi, wak Premio Nacional de Narrativa y Ensayo José María Arguedas (PNJMA, kastilla simipi) sutiuyuqpi yachakuqkuna llallinakunankupaq (atipanakunankupaq) willaspalla yanapayta munayku, aswantaqa runa simipi rimaspalla willakuyninkunatapas.

1

Wasi ayllunchikpi, yachay wasinchikpi, ayllunchikpi ima runa simipi willakuykunata willanchik

1.1 Rimaspalla willakuy

Rimaspalla willakuyqa huk runapa utaq achka runapapas willakuyninmi, chaypim chiqaq kawsaytapas utaq yuyaymanasqallatapas willakunku, maypipas, hayk'aqpas kaqta. Kay willakuyqa runakunap ñawpaqninpin sumaqta willana kan, allinta uyariwananchikpaq, chaypaqmi rimana llamk'anakunatawan, mana rimaspalla llamk'anakunatawan, rimana yanapaq rimanakunatawanpas allinta muyuchina (Minedu, 2013; Minedu, 2016).

1.2 EIB yachay wasikunapi rimaspalla willakuy

Ayllunchikkuna rimaspalla kawsasqanku riqsikuyninchikqa aswan allinmi, hinaspapas ñawpaq pachamantaraqmi willanakuq kanchik, chaymi runa kayninchik hatarichiypas yanapawanchik, kaqllataq qichwa runa, aymara runa, ashaninka runa, shipibu-kunibu runa kayninchiktapas. Kay willakuykunawanmi kawsayninchikkunata, llamk'ananchikkunata, yachayninchikkunata ima tayta mamanchikmantapacha yachachiwarqanchik. Chayraykum, EIB yachay wasinchikkunapiqa rimaspalla willakuykunamantaqa rimay atipay kallpachayqa allinpunim kapun. Chay qhawaypim, kay ruraykuna paqarichiy kallpachayqa sinchi allinpunim, chaynallataq willakuykuna huñuy pas allillantaqmi. Chaynallataqmi, irqinchikkunaman willakuykunata willanankupaq, awichunchikkunatawan, yachaqqunatawanmi yachay wasinchikkunaman mink'akamuyqa sinchi allinpunim kan, paykunapa rimayninqa runa ayllunchikkunapa, anti suyu ayllupi kaqkunapas, yunkapi kaqkunapas, yachaynintam yachanku. Chaynallataqmi, yachachiqqunata tukuy niraq willakuykunatam willananku (uyarichinanku). Chaynatam Andahuaylaspi primaria EIB yachachiq Mario Waranqamaki puririchin, paymi willakuykunata willakun, kayhinata: "Atuqmantawan Suwiq'aramantawan", chaymi Casa de la Literatura nisqa wasipi warkusqa kachkan kay llikapi: <https://www.youtube.com/watch?v=x00fE8JObSU>

2

Rimaspalla willakunapaq, hinaspa wak Premio Nacional de Narrativa y Ensayo José María Arguedas nisqapi llallipakamunapaq kamachinakunchik

2.1 Maymantam qallarisunchik

Yachachiq Miguelmi yachakuqninkunata napaykum, hinaspa musuq yachay wata allin kananpaq samaykun. Yachakuqkunam kusirikunku. Chaymantataqmi, samanapachapitukuyimarurasqanku willakunankupa rimapayan. Huk yachakuqmi makita huqarin, hinaspa kay pachapiqa achka qillqasqa mayt'ukunata ñawinchasqantam willakun, hinaspa chiqaq willakuykunata utaq yuyaymanasqankunatapas qillqanapaq, sinchi ñawinchasqanmanta qillqayta munan. Huk yachakuqñataqmi nin, payqa awichanpatas iskay kimsa mana qunqay p'unchawkuna kutisqa, awichanqa wayna kachkaspas ancha allin *mitayiru* kapusqa, chaypim imatas taruka chaquq rinapaqqa rurana karqan chayta willasqa. Manaraq chaquq richkaspa, imaynatam awichun tarukap nunanmanta musquyninpi yachasqanmanta willaptinsi llapallanku hanyalayasparaq qipapusqaku. Sebastianñataqsi mamanmanta awichan Wankayuq llaqtapi watukuq risqanmantas willakun, kaypis Aranway Wasipi llallinakuyta rikusqa, chaypis llaqtapa aranwayninkunata willakunku, chaymi aswan allin kasqa, hinaspa taksa kachkaptinraq maman willasqanta yuyarichisqa. Josefinañataqsi, ichapas paykunapas chayhina ruraykunata yachay wasipi atikunmanchus manachus chayta tapukusqa. Yachachiqñataqsi, chay ruraykuna ruranaqqa, kachkanmi, nispa willasqa, chaypaqqa Premio Nacional de Narrativa y Ensayo José María Arguedas nisqan kachkan, chay llallinakuypi churanakunaykichikqa sinchi allinpunim, paykunap runa simin kawsayninkumanta willakuyqa, munasqa kananchikpaq, sumaqpunim kanman. Irqikunaqa, huk rimayllapim, “arí” nispanku kutichinku. Chaymanta qatiyninpiñataqmi, Karmen yachachuqqa tapukum: “¿Imatam rurana llallinakuypi churapakamunapaq?” Huk irqiñataqmi nin, “¿ima chaninkunatam llalli qman qunqaku?”. Consueloñataqmi nin, “¿imaynatam llallinakamunapaq kamachinakusun?”. Yachachiqqa kay tapukuykunatam kutichin. Chaypa qatiyninmansi, *Comunicación* nisqa Áreapi achka yachaykuna apamusqantas willan, chaysi llallinakuypipas yanapanman; ichaqa rimayninku huqariyqa sinchi allinsi kanman, chaynas kamachinakuyqa tukuy munasqankumanta allin qipanman. Chayhinam kamachinakuyta qhawachin:

Simillawan rimaspa runa simipi willakuna

- Ayllunchikmanta awichukunapa, yachaqkunapa willakuyninta uyarinchik.
- Tayta José María Arguedaspa willakuyninkunata willanchik.

Kastilla simipi tukuy niraq qillqasqakunata ñawinchan

- Tayta José María Arguedaspa niraq qillqasqakunata ñawinchanchik, hinaspa rimanakunchik.

Comunicación
nisqa área

Runa siminpi tukuy niraq qillqasqakunata qillqan

- Rimaspalla willakunapaqqa, rikuchinapaq qillqasqatam qillqasunchik.

Chaymantataq, yachakuqkunawan hamut'aspam, yachachiqqa haywakuyta allichan, hinaspa paykunawan Premio de Narrativa y Ensayo José María Arguedas nisqapi churapakunankupaq kamachinakunku.

2.2 Runa simipi rimaspalla atipanankunakupa, imakunatam ruraspa qatipananku kanqa

2.2.1 Tayta José María Arguedaspa qillqasqan tukuy niraq qillqasqankunata ñawinchan

a) Tayta José María Arguedaspa qillqasqankunamanta rimanakusunchik

Qillqasqa intindisqa ñawinchasqankumantapacha llapankupa hatarichisqankum kan, chaypim yachachiqwan (pusapaqwan) yachakuqkunawan ima rimanakunku; munasqankumanhina yuyayninkumanhina, sunqunkupa munasqanmanhinam rimanku.

Ñawpaqta

- Yachay qhawachiypi, kamachinakuy pachapi, t'aqakunapiqa, tayta José María Arguedaspa iskay qillqasqankunatam akllanku, chaypim runatawan, Pacha Mamapa khuyakuyninmanta, llullu kayninmanta iman willakuyninpa puriyninga rimananku; asikunapaq qillqasqakuna, kikinpa kawsayninmanta willakuy utaq aranwaykunapas kanmantaqmi.
- Sapanka yachakuqpam akllasqa qillqasqa kanan, hinaspapas ñawinchasqañam kanan. Hinallataqmi, imakunatam munarqan utaq iman uyachikurqan chaytapas siqinanmi.

Kikin pachapi

- Pusapaq yachachiqmi napaykunqa, hinaspanmi rimanakuy qallarinta ninqa, hinaspan kay ñawpaq muyuyipiqa pikunas rimayta munan paykunam makinkuta huqarinanku, chaytam willan, qillqan, chaymanhinam qipataqa chay ñiqillapi waqyan, ichaqa wakin yachakuq masin ñawinchasqankumanta rimay munaqtapas yapallantaqmi.
- Rimanakuy pusapaqqa allin rimanakuytapunim purichinan, kayhinata: Huk yachakuqmi nin wak willakuy munasqanta, chaypim huk tapukuyta yaykuchin: ¿imanaptintaq kay willakuyta sinchita munaqanki? Yachakuqkuna rimanakunankutam munanchik, chayraku.
- Yachakuq qillqasqamanta imatas anchata munarqan chay willakuyninqa sinchi allinpunim, wakin yachakuqkunatam tapunallataq chay qillqasqa munasqankumanta, imatam chaymanta yuyaymananku, sintinku ima. Tukurquspaqa hukkunamantañataqmi rimana ñawinchanapaq, kaqmanta rimanakunapaq ima.

Qipaman

- T'aqapim yapamanta rimakuymanta, hamut'aymanta ima yuyarinku, hinaspan qipaman ñawinchan huñunakuypi tupanankupa.

Rimankuyta qipan-
manqa, yachakuq-ku-
naqa t'iqikunata
qhawanankupa,
yuyayninkuna
riqsichinankupa,
rurankumanmi.

2.2.2 Runa siminpi rimaspalla willakun

Kay ruraykunatam kallpawan qatipanman:

a) Rimaspalla willakuykunatam uyarinchik, qhawanchikpas

EIB yachay wasikunapa yachachiqninkunaqa ayllu runakunawanmi, yachay wasipa rurayninkunapi yanapakunankupaq, rimanakunanku, chayqa sinchi allinmi. Kayqa allin kananpaqmi, yachay wasipi ima ruraypipas yanapakunankupaq, yachaqkunata, awichukunata iman mink'akamunkuman. Kaynapiqa, rimaspalla willakuytam mast'arina utaq munachina, kaymi runap llaqtanpa rimaspalla willakuyninkunata q'imichan, kallpayuq munasqanwan, machu payakunapawan wawakunapawan yachaynintam purichin, hinallataqmi kikin riqsichikuynintapas, kaq runa kawsaynin chaninchaynintapas kallpachan.

Kay ruraykunapiqa, yachakuqkunata uyariyninpi ima pusapakunmanmi, yachay wasipi, t'aqapi ima phicha nisqata hunt'apasunchik:

Yachaq willakusqan willakuypa utaq kawsay willakuypa,
¿imataq uma sutin? (qhawaynin, uyarichikuynin, imayna
rimaynin, imaynatam sayan, imaynatam yachapayan,
imaynatam willakuq willasqan pampapi purin)

¿Pikunataq rimachkanku?

Uyarisqa willakuy, ¿maypitaq, ima pachapitaq rimakun?

¿Iman qallariyninpi rurakurqan?

¿Iman qipaman karqan?

¿Iman tukukuyninpi karqan?

¿Imaynatan willakun?

b) Rimaspalla willakuykunata willasunchik

Rimaspalla willakunapaqqa, yachachiqmi kamachin, hinaspapas, tayta José María Arguedaspa qillqasqan willakuykunamantapachan, yachakuqkunata pusapan. Chaypaqmi rimaspalla willakuypa ñawpaqninta, kikinpi puriyninta, qipanninta ima, yachakuqkuna llallipakuyta munanankupaq, kamachinan.

Rimaspalla willakuypa ñawpaqninta

- Tayta José María Arguedaspa willakuyninta akllasqaykip qipanman, kay tawa k'uchuta hunt'apay:

Munaynin
¿Imapaqmi
huk willakuyta
willakunqaku?

Pipaqmi
¿Pikunam kay
willakuyta
uyarinqaku?

Chawpi
willakuynin
¿Imamantam
kay willakuy
willakuchkan?

Hayk'a
pachapim
¿Hayk'a
pachan
kanqa?

- Rimaspalla willanapaq, rikuchinapaq qillqasqata rurana, hinaspapas runa simipi yachapakun.

Rimaspalla willakuypa kikinpi puriynin

- Willakuyniykita ruray, chaypim rikuchinapaq qillqasqata yuyaymanasqaykimanhina rurayki.
- Uyariqniykikunamanhina, munasqaykimanhina, ichaqa willasqaykitam allinta uyarisunaykiku. Chaypaqmi, rimana llamk'anakunatawan, mana rimasqa llamk'anakunatawan, rimana yanapaq llamk'anakunatawanpas qhaway.

Rimaspalla willakuypa qipannin

- Kikillayki chaninchanakunaykipaqqa, iskaymanta chaninchanakunaykipaqqa, hinaspapas yachachiqpa yanapayninwanpas **lista de cotejo** nisqawan chaninchay, chaymi allin qhawachinaykipaq, runa simipi rimaspalla willakuypi tupanakunaykipaq ima kan.
- Qipa mit'apaqqa, llallinakuypa kamachiy-ninkunata ñawinchanki, hinaspam chaninchanap qhawariyninkunata riqsina.

Rimana llamkanakuna: llapan t'uqyaqkuna, simikuna rimaspalla rimasqanchik.

Mana rimasqa llamk'anakuna: kurkup kuyusqan, makipa utaq umapa kuyusqan, asikusqanchik, qhawasqanchik, simikuna muyuchisqanchik.

Rimana yanapaq llamk'anakuna: t'uqyay, kallpan utaq huqariynin, simiwan t'uqyachiynin, samaynin, yachapayaynin iman.

2.2.3 Runa simipi achka niraq qillqasqakunata ñawinchan

a) Qillqasqata rikuchinapaq, qillqanapaq ima kamachinakunchik

Huk willakuy willakunapaq, rikuchinapaq, qillqasqata, ¿imaraykutaq qillqasunchik? Allichananchikrayku, runa simipi rimaspalla willakuyta purichinapaq, ¿imaynatam kamachinakusunchik?

b) Kawsay willakuy willanaypaqmi, rikuchinapaq qillqasqa kaqninta hunt'apasunchik

Tayta José María Arguedaspa qillqasqan mat'unpa uma sutin			
Willakuyniykipa uma sutin			
Qillqaqnin/willaqnin			
Willakuypa qatinqinkuna		Mana rimaspa llamk'anakunatawan, rimana yanapaq llamk'anakunawanpas-churakunqa	Matiriyalkuna utaq kumputasiyunpi llamk'anankuna
Qallariynin	“Huk kutis ancha ñawpaq pachapiraq llaqtanchikpi sinchi manchayniyuq llaki llaqta runata qatirisqa...” Sapanka runa simin imayna qallariyniyuq, chaytapas amam qunqankichu.	Mancharikuy rimay, makipa kuyuyninqa imatas rurakuchkan chayta willakunqa.	Manchakuy musika
Chawpin ¿Imatam munan utaq willakuqta iman pasan? ¿Pim kan, imaynam masin kan utaq imaynam awqan kan? ¿Pim yanapam? ¿Pitam utaq pikunatam munakun? ¿Imaynatam atipanata utaq imatam willakuq ruram? ¿Pipa utaq pikunatam riqsinki? ¿Ima sasachaykunatam willakuq wasapan? ¿Maymanmi chayan, imatam aypan? Masinkunata, wasi ayllunkunata utaq ayllunkunatapas, ¿yanapanchu?			
Tukuynin			

c) PNJMA nisqap kamachikuyninkunap hunt'asqa
willakuyniyuqchus kachkan chaytam qhawasunchik

- Willakuyqa tayta José María Arguedaspa willakuyninpa ***muyuyñintachu*** qhawachikun, llaqtaykipa simillapi willakuyninwan kuskallachu kanku.
- Rurasqakunatam ñiqinchan imamanta rimasqanmanhina, hinaspapas kaqninkuna intindina willakuymán ima.
- Imatas willakuyta munan chaymanhinan willakuyqa huñulla kanqa.
- Willakuyqa paqarimuqpunin, tupunakunmi, ***metáfora*** nisqayuqmi kan, runamanmi tukun utaq wakin willakuypi llamk'anakunatapas.
- Willakuyqa rimana llamk'anakunatawan, mana rimaspa llamk'anakunatawan, rimana yanapaq llamk'anakunatawanpas sumaqtan rikuchikun.
- Ima rurasqatapas willakuy, chaypim runawan Pacha Mamawan runa kawsaypihina uywanakusqanmanta qhawachinayki.
- Tayta José María Arguedaspa samaykusqantam willakuyqa mirachichkan.
- Willakuyqa willakuynintam mirachichkan, imaynatam llaqtaykiman sayanki utaq riqsichikunki, chaynallatataqmi llaqtaykiman, suyuykiman ima sayapakusqaykitapas.
- Willasqaqa ch'uya rimaytam, rimayninpa ch'iqiriyninta, rimaypa uyarichikuyninta imam qhawachikun, willakuypa kaqninkunaqa, rurasqamanhinan, yuyaymanhinan, kallpachanan.

3

Runa simipi rimaspalla willakuypi llallipakunapaq, ¿imakunatam rurananchik?

3.1. Yachay wasipi ruranapaq

Chay Premio de Narrativa y Ensayo José María Arguedas nisqapi llallipakunankupaq, yachay wasipa chay **comité de gestión pedagógica** nisqan wak yachay wasip Plan anual de Trabajo nisqaman churanan.

3.2. Yachana wasipi ruranapaq

Huñullapi llamk'aspam watapaq yachanakunapi churana, chaypim Simimanta atipaynin wiñachiypi yachaqkuna munananku, Runa Simipi Rimaspalla Willakuypi llallipakunanku.

3.3. Llallinakunankupaq, sutinkuta qillqachinanku

Turáy Marku, yachay wasinchikpa yachachiqninkunam llallinakuyman rinanchikpaq mink'akuwachkanchik: "Premio de Narrativa y Ensayo José María Arguedas" nisqa sutiyuqmi, wak Runa Simipi Rimaspalla Willakuy nisqa sutiyuq. Chaypaqmi, allin chaninchaqta, ch'uya qhawaqta maskanku, paykunam kimsantin ñawpaqpi kaqkunata, UGELpi yachay wasip rantinta sayanankupaq, akllanqaku.

Panáy Carmen, chiqaqmi rimasqaykiqa. Kimsa yachakuq masinchikmi rantinchikta sayanqaku; ichaqa yachayqa llapanchikta, warmitapas qharitapas, rimayninchik wiñachiypiqa yanapawanchik. Ichapas chay kimsantin ñawpaq ñiqipi kasun chayqa, UGEL wasipim sutinchikta qillqachimusun, chaypaqmi yachachiqninchikpas, yachay wasipi umalliqninchikpas, wasi ayllunchikkunapas pusawasun.

▶ Concursos educativos

PERÚ

Ministerio
de Educación